

*Старинський М. В.,
к.ю.н., доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін та банківського
права, ДВНЗ «Українська академія банківської
справи Національного банку України»*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СПРИЙНЯТТЯ ВАЛЮТНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Радикальні економічні, політичні та соціальні реформи, що були здійснені в Україні після отримання нею незалежності, корінним чином змінили фінансові взаємовідносини як всередині держави, так і на міжнародному рівні. На початку 90-х років XX століття були практично повністю зняті всі бар'єри відносно вільного руху грошових коштів. Держава відмовилася від виключно адміністративно-командного способу впливу на економіку. У державі почали виникати, змінюватися та припинятися відносини, пов'язані з економічною діяльністю, що до цього часу були практично неможливими і забороненими законом, і від яких залежав нормальний розвиток України як самостійної, економічно незалежної і розвиненої країни. Яскравим прикладом таких відносин є валютні відносини.

Разом з тим постала необхідність поглибити наукові дослідження, які б сприяли покращенню розуміння природи нових відносин, та, відповідно, були надані рекомендації державним органам стосовно адекватності їх правового регулювання. При цьому варто наголосити, що найбільше сподівань у цьому аспекті суспільство покладає саме на юридичну науку.

Аналіз наукових праць, що стосуються дослідження валютних правовідносин, дає можливість констатувати факт появи пропозицій, що, на нашу думку, можуть негативно вплинути на адекватність сприйняття валютних правовідносин та правового регулювання відносин, пов'язаних з обігом валюти та валютних цінностей на території України.

Зупинимося лише на двох з них, а саме: а) залежність наявності валютного права від наявності кодифікованого нормативно-право-

вого акта; б) необхідність у розділенні валютного права України на валютне публічне право України та валютне приватне право України.

Спочатку виділимо такі методологічні аспекти, що, на нашу думку, є важливими для розуміння викладеної позиції. По-перше, коли мова йде про необхідність в існуванні системи права як сукупності галузей права, що складаються з інститутів та підінститутів, варто зазначити, що з погляду правозастосування та правовикористання її наявність практичного значення не має. Формування та дослідження системи права здійснено юридичною наукою лише для більш глибокого розуміння механізмів правового регулювання суспільних відносин та їх вивчення. По-друге, при дослідженні системи права в жодному разі не можна змішувати структури систем права, виділених за різними критеріями.

1. Аналіз наукової літератури, особливо дисертаційних досліджень, що з'являються останнім часом, дають можливість констатувати наявність цікавої наукової тенденції, а саме залежність наявності галузі права від наявності кодифікованого нормативно-правового акта. Як приклад можна навести пропозиції стосовно можливості виділення таких галузей, як виборче право, медичне право, валютне право, лише після появи у вітчизняній системі законодавства відповідних кодексів: виборчого, медичного, валютного.

Така позиція не може бути підтримана, оскільки на сьогодні практично ніхто з провідних учених, теоретиків права, не піддає сумніву, що критеріями виділення галузі права є предмет і метод, і жоден дослідник у теорії права при аналізі системи права не виділяє як критерій її диференціації наявність у системі законодавства відповідного кодексу. Також звертає на себе увагу той факт, що у вітчизняній системі права на науковому рівні виділялися галузі права, які не мали власного кодифікованого акта, зокрема наявність фінансового права як галузі права практично ніхто не заперечує, проте власного кодексу воно не має, також задовго до прийняття у 2003 Господарського кодексу було обґрунтовано наявність господарського права.

Зазначене дає можливість обґрунтовано ставити під сумнів тезу про залежність наявності галузі від наявності кодексу.

2. У дослідженнях була висунута «наукова» пропозиція стосовно необхідності у виділенні валютного публічного права та валютного приватного права, при цьому вказувалося, що валютне публічне право – це підгалузь фінансового права, а валютне приватне право – це підгалузь цивільного права.

З такою пропозицією важко погодитися, оскільки, з одного боку, досить незрозумілим є критерій, за яким пропонується такий поділ, з іншого боку, саме таке місце в системі права.

Ураховуючи висловлені вище методологічні аспекти, звертаємо увагу на те, що сприйняття такої пропозиції буде перешкоджати чіткості сприйняття валютного права як галузі права, що регулює обіг валюти та валютних цінностей на території України та не сприятиме розумінню правової природи валютних правовідносин. І головне, що така позиція буде мати негативний вплив при вивченні правового регулювання валютних правовідносин, оскільки за логікою валютне публічне право повинне вивчатися в курсі фінансового права, а валютне приватне право – у курсі цивільного права.

Аналіз навчальної юридичної літератури дає можливість говорити про те, що ні в курсі фінансового права як навчальної дисципліни, ні в курсі цивільного права не приділено достатньої уваги валютним правовідносинам. У підручниках з фінансового права висвітлена діяльність держави й уповноважених нею органів у сфері валютного регулювання та валютного контролю. У більшості підручників з цивільного права валюта як предмет матеріального світу згадується в розділах, присвячених об'єктам цивільних правовідносин.

Якщо дотримуватися такої логіки, то варто виділяти: господарське публічне право, яке буде частиною адміністративного права, та господарське приватне право, що буде частиною цивільного права; сімейне публічне право та сімейне приватне право.

Також варто звернути увагу на те, що при такому поділі предмета валютного права будуть виникати труднощі з захистом прав та законних інтересів громадян.

Ураховуючи зазначене, така позиція не лише з наукового погляду не заслуговує на підтримку, а й з суто практичного, оскільки буде сприяти викривленню розуміння правової природи валютних правовідносин у студентів – майбутніх правників, що тягнутиме за собою проблеми при правозастосуванні. А це зі свого боку буде негативно відбиватися на їх майбутній професійній діяльності. Як приклад можна навести ситуацію, що склалася при вирішенні спорів, які пов'язані з обігом валюти і валютних цінностей у вітчизняних судах.

Підсумовуючи викладене, варто звернути увагу дослідників на підвищення ролі права в регулюванні грошових відносин взагалі та валютних відносин зокрема. Від адекватного сприйняття їх правової природи залежить не тільки якість підготовки студентів-правників, а і якість нормативно-правових актів у цій сфері, що в кінцевому підсумку буде впливати на адекватність їх унормування.